

Työllä osoitamme toisille, että elämme merkityksellistä elämää.

Entisaikojen rikkaat elivät joutilasta elämää. He tekivät sellaisia asioita, joista he olivat kiinnostuneita ja jotka tuottivat heille ajankulua ja mielihyvää. Nykyisin kannetaan huolta työttömistä ja siitä, että he mahdollisesti vieraantuvat työstä toimeilaisuudesta. Tekninen kehitys on johtamassa palkkatyön pysyvään vähentymiseen. Jos emme enää tee yhtä paljon palkkatyötä kuin olemme aiemmin tehneet, niin mitä me sitten teemme?

Susskindin mielestä tarvitaan uudenlainen suhde työhön. ”Työpolitiikan” sijaan tarvitaan ”vapaa-ajan politiikkaa”. Tämä tarkoittaa monen nyt keskeisen yhteiskunnallisen instituution uudelleenarviointia. Ensiksi tulee määrittää uudelleen koko työn käsite. Työ on ihmiselle luontainen olemisen muoto, mutta työtä on paljon muitakin

kuin palkkatyö. Tavoitteena tulisi olla palkkatyön vähentäminen työaikaa lyhentämällä. Toiseksi koulutuksen tavoitteet ja sisällöt olisi rakennettava niin, että koulutus ei enää valmista nuoria pelkästään palkkatyöhön. Osaamia on paljon muitakin kuin mitä palkkatyössä edellytetään.

Muutoksen keskeisenä toimijana Susskind näkee valtion. Valtion tulee viime kädessä varmistaa, että kaikille varmistetaan riittävä toimeentulo. Hänen ratkaisuehdotuksenaan on ehdollinen perustulo. Ehdollinen perustulo tarkoittaa, että ihmiset jakaisivat aikansa kahtia: toimintoihin, joita he haluavat itse tehdä, ja toimintoihin, joita yhteisö heiltä edellyttää. Tällaisia toimintoja voivat olla esimerkiksi opiskelu ja erilaiset hoiva-tehtävät. Valtion on muututtava. Kun vapaa-ajan osuus ihmisten elämässä kasvaa, tulee sen näkyä valtion tehtävissä. Koska työllä

on paljon muitakin merkityksiä kuin ansainta, on tämän näyttävä myös valtiossa.

Susskindin kirja maailmasta, jossa palkkatyön määrä on radikaalisti vähentynyt, on raikas jatke automaation ja teknologisen muutoksen yhteiskunnallisia vaikutuksia koskevalle keskustelulle. Susskind pitää meneillään olevaa muutosta vääjämättömänä. Hän ei kuitenkaan piirrä mitään synkkää kuvaa työn lopusta ja työttömien kasvavista vara-armeijoista. Pikemminkin nyt ihmisillä olisi mahdollisuus vapautua palkkatyön pakoista ja tehdä aiempaa enemmän sitä, mikä heitä itseään kiinnostaa. Tämä edellyttää kuitenkin todella radikaalia poliittista muutosta. Susskindin ajatukset ovat hyvin sympaattisia ja kannatettavia. Tämä edellyttää kuitenkin kokonaan uudenlaista työtä koskevaa ajattelua.

Neljäs sektori kaupunkiaktiivisminä

KIMMO LIND

Suomessa on jo pitemmän aikaa tapahtunut kolmannen sektorin voimakasta ammattimaisuutumista, liiketoiminnallistumista ja järjestöjen autonomian heikentymistä sekä niiden rahoituksen aiempaa selvempää kytkemistä julkisen sektorin strategiaan tavoitteisiin. Tässä mielessä on puhuttu myös niin sanotusta uudesta kolmannesta sektorista. Kansalaistoiminnan on samanaikaisesti nähty siirty-

neen yhä enemmän aivan uudelle, neljännelle, sektorille. Siinä missä käsitteellä neljäs sektori aiemmin viitattiin perheen, suvun ja korkeintaan naapureiden muodostamaan yhteisöön – yksityissektoriin – on käsite laajentunut ihmisten lähipiireistä ja niiden persoonallisista suhteista epäpersoonallisiin ja luottamuspohjaisiin suhteisiin. Avaintekijänä on digitaalisuuden ja varsinkin sosiaalisen median mer-

Pasi Mäenpää & Maija Faehnle
4. sektori
Kuinka kaupunkiaktiivisimi
haastaa hallinnon, muuttaa
markkinat ja laajentaa
demokratian
Vastapaino, 2021

kityksen kasvu. Tuoreessa kirjassaan Mäenpää ja Faehnle tarkoittavatkin neljännellä sektorilla ”järjestöjen ulkopuolella ver-

kostomaisesti itseorganisoituvia ja toimivia yhteisöjä, jotka hyödyntävät internetiä, sosiaalista mediaa ja tiedon avoimuutta pyrkien ensisijaisesti konkreettiseen yhteistoimintaan omaehtoisesti muodostettujen tavoitteiden eteen”.

Mäenpään ja Faehnlén kirjassa neljännen sektorin uudelleen epämudollisen kansalaistoiminnan kasvun nähdään voivan muuttavan paitsi kansalaistyhteiskuntaa, myös julkisen sektorin hallintoa ja markkinoiden toimintaa. Vaikka sosiaalinen media ja sen erilaiset mahdollisuudet on tässä keskeistä, muutoksen näkökulmana on erityisesti kaupunki ja kaupungistuminen. Teos perustuukin Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella vuosina 2015–2017 toimineeseen Kaupunkiaktivismi metropolin voimavarana -tutkimushankkeeseen.

Toimintatutkimuksellinen voimavaranäkökulma

Kirjassa keskeinen voimavaranäkökulma tarkoittaa, että julkisen vallan ja neljännen sektorin omaehtoisen kansalaistoiminnan tavoitteet ymmärretään pitkälti samansuuntaisina. Neljännen sektorin toiminta tuottaa siten arvonalisää julkisten toimintojen ja palveluiden kehittymisenä. Voimavaranäkökulmaan liittyy myös kirjan vahva osallistuvan tutkimuksen ja toimintatutkimuksen ote. Kirjoittajat ovat paitsi tutkineet myös samanaikaisesti toimineet välittäjinä ja eräänlaisina sanansaattajina erilaisten toimijoiden tai verkostojen ja hallinnon virkamiesten ja -naisten välillä. Ratkaisu vaikuttaa perustellulta ja oikealta, vaikka tutkimuksellisuuden ja sanomallisuuden tasapainoilu johtaa kirjassa paikoin vahvaan pro-

vokatorisuuteen ja pamflettimaisuuteen, esimerkiksi viittauksissa kansalaistyhteiskunnan uskonpuhdistukseen.

Kirjan sisällössä korostuu kaupunkiaktivismi ja siihen liittyvien uudenaisten toimijuuksien tarkastelu. Kaupunkiaktivismi tarkoittaa kansalaisten itsensä organisoimaa omaehtoista ja hierarkiatonta yhteistoimintaa, joka on luonteeltaan aloitteellista, uudistavaa, rakentavaa ja proaktiivista. Samalla se kuitenkin määrittyy ensisijaisesti epäpoliittiseksi. Motiivina ei nähdä perinteiselle epämudolliselle kansalaistoiminnalle (esim. yhteiskunnallisille liikkeille) ominaista poliittista protestia ja vaikuttamiseen pyrkimistä, vaan suoraa toimintaa kaupunkiympäristön ja sen erilaisten tilojen, tarjoumien ja toiminnallisuuksien parantamiseksi. Neljännen sektorin ydinmerkityksen nähdään olevan sosiaalisen median ja verkostomaisuuden mahdollistamissa uusissa ja valtaistuneissa toimijuuksissa sekä erilaisissa yhteistoiminnan tavoissa. Samalla neljäs sektori esittää kirjoittajien mielestä lupauksen siitä, että niin yhdistys- ja järjestökenttä kuin kaupunkien hallintokin voisivat oppia uutta niitä ketterämmältä neljännen sektorin toiminnalta.

Mäenpään ja Faehnlén tarkastelevat erilaisia kaupunkiaktivismin muotoja ja toimintatapoja. Muun muassa erilaisia tapahtumia (esim. Ravintolapäivä), kaupunginosaliikkeitä ja paikalliskulttuuria (esim. Kallio-liike), kansalaisruokaverkostoja (esim. REKO-lähiruokarekaat) sekä kaupunkilaisten vertaistukea ja -palveluja (esim. aikapankkeja ja yhteiskäyttöpäalveluitä). Neljännen sektorin toimintaa ovat kirjoittajien mukaan myös kaupun-

kitilan suunnitteluun liittyvät erilaiset yhteistuotannot (esim. Lisää kaupunkia Helsinkiin -Facebookryhmä). Näitä itsessään hyvinkin erilaisia toimintoja yhdistää jakamista, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä korostava toimintakulttuuri. Osallistaminen, joukkoistaminen, suora demokratia ja verkostomainen toiminta yhdistää puolestaan erilaisia järjestäytymisen tapoja. Tavoitteenasetteluille on yhteistä sosiaalinen inklusiivisuus, yhteisöllisyys, yhteinen hyvä.

Neljännen sektorin suhde yhteiskunnallisiin liikkeisiin on kirjan mukaan kahtalainen ja ristiriitainen. Yhtäältä neljännen sektorin toimijaverkostot voidaan ymmärtää keskinäistä solidaarisuutta jakaviksi liikkeiksi, toisaalta niiden keskiössä on toisintekeminen, ei konflikti ja protesti. Kaupunkiaktivistit eivät haasta kaupunkia poliittisena valtarakenteena, vaan hallintarakenteena. Erityisesti haastetaan julkishallinnon asiantuntijoiden tiedonmuodostuksen monopolia. Myös suhde pääomaan ja puolueisiin on enemmän pragmaattinen kuin haastava.

Keskeistä on toiminta ja uudenaisten toimintamallien kehittäminen – demokratian laajentaminen – joiden avulla kaupunkia ja omaa elämää otetaan enemmän haltuun. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys yhdistyvät neljännen sektorin toiminnassa erilaisina yksilöllisyhteisöllisinä toimintaprojekteina. Voisi olla houkuttelevaa nähdä kirjan esittämä myönteinen osallisuus ja toimijuus eräänlaisena populistin reaktiona, mutta kirjoittajat torjuvat tällaisen näkemyksen selkeästi. Mäenpään ja Faehnlén mukaan kyseessä on pikemmin populismille rinnakkainen kuin sille vastakkainen ja reaktiivinen

ilmiö. Neljännen sektorin omaehtoisuutta tulisikin kirjoittajien mukaan kunnioittaa, koska se tarjoaa mittavan ja ennennäkemättömän voimavaran kaupunkien ja sen palveluiden kehittämiseen. Lisäksi neljännen sektorin toiminta mahdollistaa kansalaisuuden vahvistumista ja uudenlaisten demokraattisten yhteisöjen tavoittelua.

Eronteot muihin sektoreihin

Kirjassa kuvattu neljännen sektorin omaehtoisuuden korostus – tai erityisesti eronteko kolmannen sektoriin – voidaan nähdä myös ongelmallisena ja liioiteltuna. Samalla kun kirjoittajat haluavat problematisoida tai haastaa muodollisen kansalaistoiminnan läheistä suhdetta julkiseen sektoriin, kirjassa esitetään jatkuvasti esimerkkejä ja tarpeita siitä, miten tärkeää valtion, poliitikkojen ja kaupunkien virkamiesten olisi oppia tekemään yhteistyötä neljännen sektorin toimijoiden kanssa.

Tällaisena kaupunkiaktivismi ei pääse irti – enkä tiedä, onko sille tarvettakaan – suomalaisen kansalaisyhteiskunnan keskeisestä suhteesta valtioon ja kuntiin. Demokratiassa paremman yhteiskunnan luominen edellyttää kai joka tapauksessa yhteistyötä julkisen sektorin toimijoiden kanssa? Kaupunkiaktivismi esitetään myös epäpoliittisena ja epäedustuksellisena, mutta samalla tuodaan esille, kuinka neljäs sektori haastaa esimerkiksi kaupunginsayhdistyksiä. Voisi sanoa, että tällainenhan on poliittisuutta ja edustuksellisuutta parhaimmillaan ja selvimmillään. Yhteisö-, jakamis- ja vertaistalouden esimerkit sitovat neljännen sektorin puolestaan vahvasti kiinni markkinatalouteen. Vaikka pyrkimyksenä voi

olla lisätä vaihtoehtoisia markkinoita, tämän tyyppisissä verkostoissa on kai ennen kaikkea kyse myös uudenlaisista tuotteiden ja palveluiden jakelu- ja myyntikanavista. Kirjoittajien maalama kuva neljännen sektorin jakamistalouden pohjalta rakennetusta pohjoismaisesta hyvinvointivaltio 2.0:sta, jossa kirjoittajien mukaan nähdään yhdistyvän uudella tavalla Erik Allardtin *having, loving* ja *being*, vai kuttaakin enemmän tai vähemmän idealistiselta. Näkymä tulevaisuudesta, jossa kansalaiset saavat omaa toimeentuloaan erilaisista jakamis- ja vertaistalouden lähteistä, ei ehkä monista mielenkiintoisista ajatuskuluihin huolimatta vetoa kaikkiin.

Tärkeä ja myös kirjassa esitetty kysymys on, millaisia kirjan kuvaamat muutokset loppujen lopuksi ovat, miten pysyviä ne ovat ja millä tavalla ne ovat rakenteellisia. Jos taustalla tai tuloksena on todellinen ja historiallinen rakenteellinen muutos, on se nähtävissä selvimmin jälkikäteen. Mutta on kai epäilemättä niin, että olemme jo todistaneet viime vuosien aikana yhteiskunnan eri sektoreiden välistä huokoistumista. Sektoreiden väliset erot ja rajat ovat monin tavoin madaltuneet ja niitä ylitetään jatkuvasti.

Voisikin olla mielenkiintoista pohtia, toimisiko sektoreiden sekoittumista kuvaava hybridisaation käsite nykyajassa paremmin kuin tarkastelu yksittäisistä sektoreista. Eivätkö kirjan esimerkit neljännestä sektorista ja sen yhteyksistä toisiin sektoreihin ilmennäkin juuri eri sektoreiden toimintalogiikkojen sekoittumista? Siis esimerkiksi sitä, että neljäs sektori omaksuu toimintamalleja yksityiseltä, julkiselta ja kolmannelta sektorilta

ja muokkaa niitä samalla oman näköisiksi. Samanlainen hybridisoituminen on jo tapahtunut kolmannella sektorilla. Käytännössä eri sektoreiden toimijat myös sekoittuvat: usein samat ihmiset toimivat sekä erilaisissa someverkostoissa, yhdistyksissä ja poliittisissa verkostoissa.

Ehkä keskeisin kirjan pohjan nouseva kysymys on, mikä loppujen lopuksi on se metsä puilta, joka neljännestä sektorista paljastuu. Kirjoittajat maalavat lukijan eteen maiseman uudenlaisista toimijuuksista, joiden he samalla kertovat pakenevan kategorisointeja. Onko käsite siis riittävän analyttinen kuvaamaan jotain yhteistä? Käsitteellä pyritään kuitenkin kirjassa niputtamaan keskenään hyvin erilaisia asioita: yhteiskunnallisia liikkeitä, erilaisia verkostoja, erilaisten tapahtumien toteuttamista, vertaistaloutta, jakamistaloutta, vertaistukea, kansalaisten osallistumista kaupunkisuunnitteluun ja niin edelleen. Voi olla vaikea hahmottaa, mikä tai mitkä asiat ovat itse asiassa näille yhteistä vai onko loppujen lopuksi mikään.

Tällainen neljäs sektori eräällä tavalla imuroi itseensä kaiken epämuodollisen kansalaistoiminnan, vaikka kansalaistoiminta on käytännössä monin tavoin limittynyttä ja verkostoitunutta. Neljännen sektorin yleiskäsitteen sijasta kirjassa tarkasteltuja ilmiöitä voisi kai edelleenkin tarkastella myös erillisinä: uudenlaisina somevetoisina yhteiskunnallisina liikkeinä, uudenlaisena (harvinaisen proaktiivisena ja myönteisenä) somejulkisuutena, uudenlaisina poliittisina ja taloudellisina toimijuuksina ja niin edelleen. Lyhyesti sanottuna eikö neljännen sektorin sijasta voitaisi puhua muutok-

sista itse kansalaisyhteiskunnassa sen sijaan että luodaan käsitystä jollakin tavalla erityispiirteisestä sektorista, joka ei kuitenkaan välttämättä vaikuta sellaiselta? Ei kai kaikki epämuodollinen kansalaistoiminta tapahdu vain neljännellä sektorilla tai vain kaupungeissa?

Näistä monista kysymyksistä huolimatta – tai nimenomaan niistä johtuen – Mäenpään ja Faehnen kirja on sisällöllisesti monipuolinen ja antoisa, ajatuksia herättävä sekä perinteistä ymmärrystämme kansalaistoinnasta monella tapaa ravisteleva. Se nostaa hyvin esille myös

neljännen sektorin riippuvuuden erityisesti yhdestä yrityksestä, Facebookista. Kirjoittajat toivovat kirjansa herättävän keskustelua ja ajatustensa jatkojalostamista. Kirjan voi sanoa innostavan lukijaa näihin toivomuksiin oikein hyvin.

Rasismi ja syrjintä Suomessa

NORA REPO-SAEED

Rasismi ja kolonialismi ovat puhuttaneet yhteiskunnallisesti paljon viime aikoina. Tuore *Rasismi, valta ja vastarinta* -teos tuo keskusteluun erittäin ajankohtaisen ja merkittävän lisän avaten rasismiin ja kolonialismiin liittyviä teemoja Suomen kontekstissa.

Kirja koostuu kahdestakymmenestä luvusta, jotka on jaettu neljän pääluvun alle. Päälukujen teemoina ovat ”Rodullistamisen ja eriarvoisuuden jatku-mot”, ”Aktivismi ja paikantunut tieto”, ”Rasismi yhteiskunnan käytännöissä ja rakenteissa” ja ”Rasisminvastaisuus ja kolonialisuus”. Teos tarjoilee lukijalle kattauksen monenlaisia perspektiivejä rasismiin ja syrjintään, jotka hyvin perusteellisella tavalla tarkastelevat Suomessa asuvia ihmisryhmiä ja heidän kokemuksiaan.

Mielestäni on erittäin tärkeää nostaa esille rodullistamisen koskettavan muun muassa sellaisia ihmisryhmiä kuin venäjää äidinkielenään puhuvia, vietnamilaisia, saamelaisia ja romaneja, sillä usein rasismiin liittyvä keskuste-

lu nähdään ainoastaan tiettyihin maahanmuuttajaryhmiin kytkeytyvänä kysymyksenä. Keskustelun laajentamisessa teos onnistuu erinomaisesti.

Teoksen tekstityypit vaihtelevat tiedartikkelista runouteen ja mahdollistavat lukijan sukeltamisen aiheeseen syvemmälle monikerroksisella tavalla. Osaa teksteistä voisi luonnehtia etnografiseksi, ja ne tuovat lukijan lähelle arjen kokemuksia ja pohdintaa koskien rasismia ja anti-rasismia Suomessa. Lisäksi löytyy puhetta eri tavoista toteuttaa antirasistista aktivismia sekä teoreettisempaa käytetyn termistön selkeyttämistä. Aihepiiriin liittyvien termien selittäminen onkin olennaista samoin kuin esiin tuominen, kuinka tiiviisti ne liittyvät toisiinsa ja ovat osittain myös päällekkäisiä.

Pidän teoksessa valittua tuloaluetta ansiokkaana, koska se antaa lukijalle suoran kosketuksen tutkimuskenttään. Tekstityyppien moninaisuus tekee teoksesta toisaalta epätasaisen, mutta toisaalta taas valinta onnistuu vangitsemaan rasis-

Suvi Keskinen & Minna Seikkula & Faith Mkwesha (toim.)
Rasismi, valta ja vastarinta
Rodullistaminen, valkoisuus ja kolonialisuus Suomessa
Gaudeamus, 2021

miin liittyvien ilmiöiden moninaisuuden ja antamaan henkilökohtaisille äänille tilaa. Teoreettisempien lukujen välille sijoitetut lyhyemmät tekstit antavat hengähdystaukoja lukijalle. Jotkut teksteistä kertovat hyvinkin henkilökohtaisista haavoittumisen kokemuksista, mitkä auttavat lukijaa pääsemään lähemmäksi käsiteltyjä teemoja.

Teoksessa etnisten suhteiden professorin Suvi Keskinen konttribuutio kiinnittää Suomen kolonialistiseen historiaan, mikä on olennaisen tärkeää, jotta tämän päivän tilannetta voidaan tarkastella kriittisesti. Esimerkiksi maahanmuuttoon ja maastamuuttoon liittyvä keskustelu on Suomessa usein historiatonta ja hyvin kaksijakoista. Nykyisen tilanteen analyttisempi tar-